

VIKERKAAR

EESTI NOORSOO RAAMAT-AJAKIRI

VIII AASTAKÄIK

Nr. 26

Toimetaja M. NURMIK

Nr. 26

Jrina Karnauhova

Ci-hoo I

Hõimujutt samejedi poisist

TÖÖKOOL — TALLINNAS 1933.

„Oi-hoo!“ hüüab samojed, juhtides põdrakelku.

*„Oi-hoo!“ kostab üle kogu suure tundra — Põtrade
Ema — Jäämere vetest Meeseni hüglametsadeni, rõõm-
sast veterohkest Lapimaast Suure Kivini — Uuralini.*

*Tšuma nahkse taeva all joob samojed oma mõrkjat
teed, popsib piipu ja laulab venivat laulu:*

*„Üle tundra külma lauba on tõmmanud kortsud mu
tšunki, oi-hoo!“*

Jrina Karnaučova.

Ci-hoo.

Hõimujutt samojedipoisist.

Esimene jagu.

Metsik põder.

1. Vangid.

Haari avas silmad. Sõed leel kustusid pikkamisi ja katusid halli tuhaga. Tšumi¹ sissekäigu kohal paistis hele päikeselaik, kuid läbi suitsunud jodõmi² hoovas sügisest jahedust.

Vanaisa ei tulnud ikka veel.

Haarile tuli meele eiline meelehärm ja ta surus hambad kõvasti kokku: vanaisa ei võtnud teda kaasa sügisesele põdrakasvatajate pühale.

„Muud kui: Vantja ükski ei saa põtradega hakkama! Aga kas ta ise jäi? Ja Kirka võttis kah kaasa . . . Terve päeva pidutseb. Söõb saia . . . Ja mina pean siin tundras istuma nagu nui.“

Haarile tulid pisarad silma.

Ta pöördus teisele küljele, sulges silmad ja hakkas möödunudaastast püha meele tuletama.

Eliase päeval, 2. augustil, kogunesid terve tundra põdrakasvatajad rikka Vasjka Sooboli juure. Eliase päevast pääle hakkas sügis tundrassa hiilima, põdrakasvatajad hakkavad siis karjadega lõunapoole kolima.

Ja sel viimsel suvepäeval kõik tulevad kokku, söövad värsket põdraliha, joovad vene teed, laulavad, tantsivad ja kiitlevad oma parimate sõidupõtradega.

Möödunud aastal tuli võidusõidul esimeseks vanaisa põder Kirka.

Haari mäletab, kuidas ta puges ettepoole ja põksuval südamel vaatles kõrvuti seisvaid vanaisa ja Vassiili Sooboli sõiduriistu.

Vassiilil oli ilus, kerge tšunki³. Ta eesmine põder lõi uhkelt järsu rinna ette, saledate jalgade kergelt puutudes maad

¹ Samojedi elamu, sarnane laplase kojale (lumimajale).

² Tšumi kasetohust katus.

³ Saan.

ja seitsmeharaliste sarvede värahtades. Vasjka Soobol seisis saani kõrval, kaunistatud ohjad ümber vasaku käe.

Ta juba kummardus ette, et esimese märguande pääle viibata horeiga⁴ ja karata saani.

Haari vaatas oma saani ning ta suunurgad laskusid alla: vanaisa omatehtud tšunki oli kuidagi laokil, ja Kirka, parim põder tervest karjast, seisis ükskõiksel, näppides laisalt sam-malt.

Vanad, mitmest kohast sõlmitud ohjad vedelesid maas ja vanaisa jutustas midagi oma naabrile, veheldes kätega.

Haari astus tagasi ja peitis enda rahva hulka.

„Ei saa meie Kirka Sooboli põtrade vastu. Vanaisa teeb endale ainult häbi, muud midagi.“

Ja märguannet kuuldes Haari ei vaadanud võistlejate poolegi. Horeid vihisesid, kabjad klõpsusid, jalased kiiksusid — Haari ei tõstnud enam silmi.

Ainult siis, kui kuulis valju kisa: „Jarök, Jarök!“, ta astus ettepoole ja kisas kareldes:

„Anna! Va-na-ätt!“

Jarök ei olnud asjata tuntud parima ajurina terves tund-ras! Saanid lendasid kõrvuti ja Soobol peksis tagajärjetult oma eesmist põtra horeiga vastu jalgu ja plaksutas ohje. Kirka järgnes vanaisa rõõmsale „hoi-hoo“le ja sööstis teistest ette.

Minut, üksainus minut veel ja ta jõudis Soobolist pää võrra ette.

Pärast kõik tahtsid Kirkat osta, kuid vanaisa ei annud teda ühegi hinna eest ära.

„Aga täna? Kuidas on täna? Võibolla Kirka tuli jälle esimeseks? Ah, kui saaks näha!“

Tusk pigistas jälle südant ja Haari huuled tuksatasid. Ta tõusis kiiresti ja väljus tšumist.

Päike veeris tundra kohal, kullates rohulipli ja pillates rõõmsaid laiike kõrgeile kõrkjaile järvekaldal. Kuid ookeanist kerkis udu ja puhus hooti põhjatuult. Põdrad olid igalepoole laiali uitnud. Nad vehkisid raskete sarvedega, peletades sääski ja kärbseid. Emad hoidusid õrnalt vasikate juure. Koerad jooksid villaste keradena ümber karja. Karjane Vantja vaatas

⁴ Pikk ritv, millega juhitakse põtru saani ees.

lonkava põdrapulli jalga järgi. Kaugelt järvelt kostis metsluikedele kisa.

Haari võttis ämbri ja läks kõrkjate poole. Tal oli sääl tillukeses järves juba eilsest õhtust saadik püünis. Keerates parka⁵ kõrgele üles, astus ta külma vette. Otsis siis püünise ja tõstis selle ettevaatlikult. Püünis oli juba veest väljas, kui kuuldus hingeldav kisa:

„Haari, Ha-a-a-ri!“

Vantja jooksis kätega vehkides elamu poole. Ta hall habe lehvis tuules.

„Haari, Haari! Metsik põder!“

Haari lasi kukkuda püünist, milles siples neli kala, ja tormas minema.

Vantja pildus sõnu, laadides ise püssi:

„Kaks metsikut põtra tulevad künkaveerult. Võta ruttu njartal⁶, ehk saame elusalt kätte. Kui ei saa, saame liha ikka. Sa mine siit, mina lähen teisest küljest.“

Ja Vantja jooksis uuesti tundrasse, püss õlal.

Haari järgnes talle kiiresti. Mida lähemale nad jõudsid künkale, seda kuulmatumalt ja ettevaatlikumalt hiilis Vantja, seda väiksem ja märkamatum püüdis olla Haari.

Siin jändrikud pajud, madalad lärjepuud ja kased andsid neile häid peidupaiku.

Madalalt künkalt laskusid kaks metsikut põtra. Esimesena tuli isane, nuusutades ettevaatlikult õhku, astudes kergelt oma saledate jalgadega. Valge emane järgnes talle, võpatades iga kahina puhul. Loomade kohal parvles must kihude pilv ning loomad söötsid vastu külmale ookeani tuulele, et pääseda neist.

Haari ja Vantja olid juba päris lähedal. Poisi jala all krõpsatas oks ja põder põikas kokkunult kõrvale. Emane jooksis tagasi üles. Vantja kargas põõsa tagant välja ja heitis njartali. Nahksilmus langes loomale kaela ja tõmbus ümber kõri kokku. Põder norskas, puhus sõõrmed laiali ja sööstis edasi. Vantja kukkus maha, kuid ei lasknud lingu peost.

„Haari, Haari! Hoia teda, ta, tont, läheb käest!“

5) Samojedi mustast kalevist rõivas.

6) Ling.

Pöder vedas norsates ja hingeldades vanameest mööda maad edasi. Silmus tõmbus ikka koomale kuid ka Vantja nõrkes. Ta peksles vastu mättaid, sammal tükkis talle suhu, püss tagus vastu selga ja rihm libises pikkamisi käest.

Haari tuli abiks ja haaras rihmast kinni. Vantja sai nüüd püsti ja toetas kontsad kindlasti rohelisse samblasse. Haari rippus terve kehaga rihma otsas. Pöder kippus kangekaelselt edasi, kuid silmus tõmbus nii tugevasti kinni, et ta lõpuks kukkus. Ta silmad valgusid verd täis ja rohelisele rohule tilkus suust valget vahtu.

Vantja lödvendas natuke silmust. Ta vedas pikkamööda nõrkeva põdra jändriku paju juure ja sidus selle külge.

„Näed kus on hiiglane! Saime karjale lisa. Vanaisa tuleb ja leiab uue põdra eest. Kahju aga, et lasksime emase ära.“

Haari kuivatas särgivarukaga märga otsaesist.

„Ja mul oli kala püünises, Vantja, viskasin ta vette, et ruttu siia jõuda.“

„Mine, poju, vaata järgi. Pöder on nüüd vagusi, puhkab. Saame täna kalasuppi.“

Supp sai valmis, söödi ära, vana karjane suitsetas oma pika piibu tühjaks, päikeselõõsast väsinud koerad heitsid varju puhkama, siis läks Haari põtra vaatama. Vang lamäs küljeli, pikad jalad siruli. Sassiläinud ling hoidis ta pää vastu maad. Tihedail ripsmeil hiilgas suur pisar ja märjad küljed värisesid.

Haaril hakkas tast äkki hale meel. Tundra sumises ja helises. Linnud lendlesid kõrkjate kohal, valged öökullid istusid tähtsalt paigal, nepid soigusid soos. Hõljus magusat öitelõhna ja kirjud hiired segisid rohelistel mätastel. Kuid tundra armsama poju kaela surus silmus ja laiahaardelised sarved kraapisid sammalt.

Künka harjal paistis liikumatult seisev emane.

Haari jooksis koju, otsis üles soolamärsi ja tuli peotäie soolaga tagasi põdra juure.

Ta kükitas vangi nina ette maha. See rögises, tõmbas kokkunult terve kehaga ja välgutas tagedalt hiigelsuurt silma.

Haari lähendas aegamööda käe soolaga rögiseva suu juure. Põder paljastas hambad. Kas hammustab? Poisi kollane peopesa puudutas väljaulatava keele otsa.

Haari tardus.

Põder rögises uuesti. Ja äkki kare keel hakkas Haari peolt soola lakkuma.

Sest tunnist pääle Haari ja Metsik said igaveseks ajaks sõpradeks.

2. Jarök.

Haari ja Vantja kuulsid juba kaugelt vanaisa lähenemist: üle terve tundra kõlas lällutav laul:

„O-s-sa m-m-u l-l-ae-vuk-ke . . .“

Hääl katkes, vaikis, et varsti uuesti alata laulu seitsmest „llaevukkesest“.

Vantja sügas kukalt:

„Jälle häda, Haari, tuleb joobnult . . .“

Haari surus enda vastu Vantjat ja vaatles teraselt lähenemat sõidukit.

Saan sõitis siiru-viiru mööda tundrat, kiikudes ja peaaegu kummutudes konarustel. Eesmine põder silmnähtavalt lonkas. Vanaisa tagus teda horeiga.

Põdrad jõudsid tšumi ette. Vanaisa kerkis, pingutas ohje, et järsku ja uljalt peatada saan, kuid tuikus ja laskis ridva kukkuda. Ritv tabas eesmist põtra. See kargas, kukkus ja tõmbas saani küljeli.

Haari ja Vantja tõttasid appi. Kukkunud põder rabeles, rebides ohje, kerge saan raksus, kuid saani alt kostis ükskõikselt purjus hääl:

„O-s-sa m-mu . . .“

„Päris hulluks on läinud,“ ütles Vantja saani kergitades. „Haari, löika rihm katki ja aja põder ära.“

Vanaisa lebas saani all ja vaatles rahulikult teisi. Ta pilusilmad olid paistes ja paistsid kitsaste mustade viirgudena. Habe seisis talvana kakis. Uuel särgil puudus varukas.

„Vantja,“ imestas ta. „Mis sa jõllitad? Kuidas sa tohid jõllitada? Kas ma ei ole peremees?“

„Muidugi oled peremees . . . Tõuse, peremees, nüüd püsti.“

Vantja tõstis vanamehe jalule ja tahtis teda sisse viia, kuid Haari hüüatus peatas ta.

Haari seisis kahvatuna ja ärevana eesmise põdra juures ja karjus:

„Vantja! Eesmiseks on Boika! Kirkat ei ole!“

Vantja astus lähemale. Õigus. Kirkat ei olnud.

Mõlemad astusid vanaisa poole. See taarus jalul ja irvitas kavalalt.

„Peremees, kuhu sa Kirka panid?“

„Vanaisa, sa müüsid Kirka ära . . .“

„E-ei pannud ega müünud . . .“

Vantja ja Haari vahtisid teda vaikides.

Vanaisa vaikis tähtsalt ja, valgudes laia joobnud naeratusse, pomises:

„Kin-kisin ära.“

„Kellele?“

„Vasja Soobolile kin-kisin. Häa naaber on.“

Vantja kortsutas kulmu.

„Mis sa, peremees, loobid oma vara? Kellele sa kinkisid? Miks? Rikkale mehele — oma parima põdra! Vasja Soobolil on oma viistuhat põtra ja sinul pole kahtsadagi.“

Vanaisa vihastus.

„Vait olla! Kes on siin peremees? Minu kari, minu asi, mis teen! Ma sulle!“

Ta sööstis Vantja poole kuid komistas ja kukkus. Ja kohe, olles vaevalt puutunud ninaga sammalt, peremees jäi norinal magama.

„Vaat kus mees!“

Vantja haaras vanamehe kaenla alt ja vedas tšummi.

Haari istus saani ja pühkis vargsi pisaraid.

Vantja lõi piibule tuld ja hakkas troostima.

„Sa, poiss, ära nukrusta. Täna me saime uue põdra. Noh, Kirka oli häa, aga see ehk on parem.“

„Kirkast paremat ei olegi“ nuuksus Haari.

„Niipea kui vanamees selle Sooboli poole sõidab, juhtub alati midagi. Niisugune kaan! Joodab vanamehe täis ja keerutab siis nagu tahab. Suvel sai kümme emast jumalamuidu kätte. Nüüd sai Kirka.“

„Ja mis ta neid ahnitseb, Vantja? Tal on neid juba lugematu hulk . . .“

„See on ikka nii, et kuld kipub kulla juure. Ja rikas oskab.“

„Oleks Kirka ära müünud, mis siis kõik oleks võinud osta! Meil pole haavleid ega püssirohtu ega jahu. Ja poes on kõik saada. Näe, Vaigač sai pildiraamatu.“

Vanaisa pistis unise pää ukse vahele ja hakkas kisama:

„Venelastele! Sa hakkad jälle oma joru, poiss! Ma juba ütlesin, et ei müü venelastele, käigu nad! . . . Soobol on samojed, ja samojedile ma müün.“

„Samojed küll, peremees, aga hullem kui hunt.“

„Näed, vanaisa, Vaigač räägib, et venelased maksavad rohkem kui Soobol. Jahu kaaluvad kaaludel, aga Vasja annab ikka peoga.“

„Mädanenud jahu saab poest.“ Ja vanamees hakkas. Venelane vaatab aga, kuidas saaks samojedi nõorida, kuid Vasja on oma mees, Vasja annab viina, võõrustab. Vasjale viiakse pödrad, linnud ja suled.

„Ptüi!“ sülitas Vantja. „Küll sa oled pime, peremees!“ ja läks ära karja juure.

III. Magus mäeveer.

Päev veeres päeva järgi üle tundra, ja päikese laskudes kerkis sügis. Ookeanilt hakkasid puhuma külmad tuuled. Punasid haabade lehed, kollendasid kased, kõrkjad ajasid pääd kohevile, murakad imbusid täis magusat mahla.

Pödrad olid siin kõik sambla ära söönud ja sõtkunud. Oli aeg liikuda teise kohta, metsadele lähemale.

Vanaisa seadis kerge veosaani korda ja 15 augusti hommikul hakati liikuma. Nõgine jodõm kisti maha ja jäeti siia. Vantja kiskus maast kaks teist ritva — tšumi põhitoed — ja asetaski saani. Voodid, korvid, nõud, katlad ja ämbrid asetati teise sõidukisse. Teine juhtpöder seoti esimese saani külge.

Haari võttis ohjad ja ridva.

„Mine otse Sinj-järve poole,“ käskis vanaisa.

Haari viipas ridvaga.

Põdrad söötsid paigalt ja hakkas kaugenema sõtkutud sammal, söed ja tuhk leesemel, näritud koorega puud ja mäeveer, kus püüti Metsik . . .

Põdrad jooksid laisalt, norsates ja peletades sarvedega kihusid. Saanid hüppasid konarustel ja nõud korvides tirisid.

Põtrade jalgade eest tõusid lendu valged püüid padistades raskelt sulivate tiibadega. Valgeid ebemeid jäi rohule ja põõsaile.

Haari kõrval sörkis vana koer. Ta tõstis tähtsalt ja väärrikalt karvaseid jalgu, vaadates kõõrdi üles lendavaile lindudele ja vahetevahel tormates ette, et valjusti haukuda. Kaugel taga tuli sahistades, norsates ja jalgadega müdistades kari. Vanaisa ja Vantja jooksid karja ümber, ergutades järskude hüüetega mahajäävaid põtru. Koerad olid neile abiks, sundides värskest samblast paigale jääma ahvatletud loomi edasi liikuma. Põdrad puristasid vihaselt ja hoidsid pääd kangekaelselt maas, kui koerad neid hammustasid: kuid koerad ei jätnud, vaid surusid hambad tugevamini neile kandadesse, nii et maiustajad olid sunnitud teistega kaasa minema.

Juba paistis ka järv, läigatus vesi.

Haari peatas saani ja hüüdis tahapoole.

„Ho—ho—o—o! Ta—a—at!“

Koer tõstis käpa ja kõrvad.

„Ho—ho—o—o! Kas si—in?“

Kaugelt kostis vanaisa hääl.

„Se—i—sa—a!“

Haari nägi, kuidas Vantja ja vanaisa kiirendasid vehel-des kätega. Koerad haukusid valjemini. Kari kogunes ühte jõuku ja suundus Haari poole.

Haari heitis pikali, sulgedes silmad. Kihud parvlesid ta kohal. Maa värises läheneva karja sammudest.

5—10 minuti pärast kõik olid koos. Vanaisa ja Vantja tulid hingeldades, väsinult saani juure.

„Siia jäämegi paigale. Vesi on lähedal, sammalt jätkub ja mägi on ka varjuks põhja poolt. Mets on siinsamas käe-jala juures, puid on küllalt.“

Põdrad juba uitasid tundrassa.

Vantja võttis tšumi roikad, lõi nad maa sisse, siis võttis kottidest nahad ja laotas roigastele. Päris tippu asetati veel üks nahk, karv väljaspoole — ja talvine tšumi oligi valmis. Haari asetaskohtadele vitstest matid ja leekivid, ja riputas katla lee kohta. Siis seadis korda voodid, tõmbas vee-saapad jalga ja läks järvele vett tooma.

Algas vana elu uuel kohal.

Vantja hakkas Metsikule vedu õpetama. See ei olnud kerge. Vaevalt tundis Metsik rakmete puudutust oma kaelal kui hakkas märatsema. Ta kargles järskute hüpetega mööda tundrat, puristas, keerutas pääd, raius tagumiste jalgadega ja näriskihmu. Ta lõhkus kaks saani. Kuid Vantja ei jätnud. Ta valmistas uue saani ja kihutas igapäev tundras, taltsutades metslast. Ta kukkus palju kordi samblasse, palju kordi Metsik tassis teda enda järgi mööda mättaid — kuid Vantja ei heitnud meelt. Tuli pärast õhtust kihutamist tšummi, riided seljas lõhki, nägu täiskriimustusi, ohjaarmid kätel. Sõimles ja puristas küll, kuid ikka kiitis:

„Sellest alles tuleb pull . . . pullide pull! Kirka ei saa sinnapoolegi. Küll ta mind täna mudis. Kargleb, taob . . . Küll sõidutas mind näoga üle sambla. Aga tore poiss on!“
Kuid vanaisa pahandus.

„Üheainsa pulli pärast raiskad niipalju rõivaid. Mängid! Aga kui ta, su Metsik, võtab kätte ja viib kord terve karja ära, siis saad sellest mängust.“

„Ei ta vii. Ta on mul ikka veel lingu otsas. Kui harjub ära, siis alles lasen lahti! Ja siis on Haari terve tundras parim pull.“

Haari naeratas rõõmsalt. Ta väga armastas Metsikut. Niipea kui vanaisa läks välja, Haari hiilis soolaanumi juure ja peetas säält endale peotäie põdra jaoks. See võttis poisi usaldava nohinaga vastu ja sirutas oma halli keele ta peopesa poole.

Haari patsutas õrnalt põdra tarka koonu, peletas parme ja kärkseid konarliselt laubalt, silus ta läikivaid külgi.

Ta isegi ronisk Metsikule selga. Esimene kord Metsik viskas ta maha ja Haari noomis teda kaua selle eest. Põdral vist hakkaski häbi. Teinekord ta ainult võpatas poisi ras-

kuse all, kuid pärast hoopis harjus sellega ja ainult kõõritas küljelt alla rippuva saapa poole. Rakmetega ta harjus ka pikkamööda ja Vantja lõpuks vabastas ta lingust. Metsik püsis karja hulgas, sõi vagusi sammalt, tuli Haari kutsel juure, laskis Vantja endale lähedale, kuid vanaisa eest põikas metsikult kõrvale ja laskis sarved ähvardavalt alla ta lähenemisel. Sest vanaisa, kes oli vihane lõhutud saanide pärast, oli teda peksnud, kui ta oli veel kinni seotud. Ja põder ei unustanud seda.

Ühel ilusal päeval Haari ronis Metsiku selga ja sõitis tundrassa. Ta tahtis sõita mäetipule. Puhus kerge lõunatuul, ja valged pilved ujusid ookeani poole. Mäetipult Haari vaatas alla. Vasakul ja paremal paistis ainult tundra, ja teispoole mäge sõi ka kellegi kari, ja kahest talitšumist kerkis suitsuvine.

„Vaata, naabrid . . .“

Haari vaatas uudishimulikult. Metsik laskis pää norgu. Kuid äkki lõunatuul kõvenes ja okaspuumetsa, kõduneva rohu ja seente lõhn ulatus mäetipuni.

Metsik võpatas ja liigutas sõõrmeid. Kodumetsa lõhn . . . Kaugelt kostis emapõdra hüüd . . .

Kas tuli Metsikule meele valge sõbranna, vaba elu ilma lingu ja ridvata, või mis see oli, kuid ta äkki viipas pääga ja tormas metsa poole. Haari laskus üsna ta kaelale, haaras kätega sarvedest ja surus näo ta karvadesse.

Tuul vihises kõrvus. Sammal ja kivid lendasid põdra jalgade alt, sääsed ja kärbsed jäid maha, ja koerte haukumine jäi ikka nõrgemaks.

„Otsas . . .“ mõtles Haari ja pomises põdra karvadesse:

„Seisa, Metsik, kus sa . . .“

Metsik ei kuulanud

„A-a-i!“

Päris Metsiku nina all kõlas kiljatus.

Kohkunud põder peatus jalamaid. Haari lendas üle ta pää — tra-ah!

Miski asi nätsus ta all, märjad pritsmed lendasid näkku, käed löid millegile ligedale.

„Ah sa mõrtsukas, ah sa loll, ah sa metsatont!“

Haari avas kohmetunult silmad. Ta ees seisis ümmara-näoline väike samojeditüdruk ja sõimas asjalikult, raputades õhukest musta patsi. Ta nägu ja riided olid täis kollaseid pritsmeid.

„Tola! Mina korjan ja korjan neid hunnikusse ja tema tuleb ja istub nagu tarakan taignasse. Ah sa vastik loom!“

Haari raputas abitult käsi. Uued pritsmed lendasid tüdrukule. See hakkas uuesti riidlema.

„Mis sa haugud?“ küsis Haari rumalalt.

Tüdruk põrutas jalga maha.

„Tõuse ometi üles, kohmakas kurivaim . . . Kasi minema mu murakailt! Istus kõik sodiks ja nüüd sõtkub veel oma käppadega!“

Haari ohkas, vaatas ringi ja punastus.

Täitsa õigus, ta oli lennanud Metsiku kaelalt otse valminud murakate hunnikusse. Kollased marjad purskasid igasse külge laiali, Haari käte all oli selge puder ja saabaste alt jooksid magusad ojad.

„Äja põder minema! See ka õgib veel.“

Metsik sõi magusalt matsutades marju.

Haari tõusis tüdrukule otsa vaatamata ja ajas kurjalt põdra ära. Tüdruk jooksis nüüd hunniku juure ja hakkas terveks jäänud marju korvi korjama, urisedes ise terve aeg.

„Kaks päeva kogusin sija hunnikusse, täna tahtsin hakata koju kandma, ja nüüd see tuli ja istus otsa . . .“

Haari tuli kohmetunult lähemale.

„See pole minu süü, põder pani lõhkuma. Ta on metsik . . . Lase ma aitan, korjame uued.“

Tüdruku süda läks pehmeks.

„Hää küll, tule aita. Seisa, lase teen su puhtaks.“

Haari küürutas kaks tundi murakaid korjates. Tüdruk juba naeris, kuid Haari korvi vaadates läks pilkavaks:

„Korjama sa pole kuigi kange mees, aga katki istuda, seda oskad hästi.“

Haari püüdis kõigest jõust.

Kui vutid algasid õhtust laulu, võttis Haari Metsikul kõrvast kinni ja hakkas koju minema.

„Sa oled säält?“ küsis ta naabrielamute poole osutades.

„Jah.“

„Ja kuidas sind hüütakse?“

„Oljka.“

IV. Röövloom.

Vasjka Soobol pööris järsku saani ja tõmbas eesmise põdra kõrvale.

Koerad kogunesid igast küljest juure ja vahtisid kikiskõrvul, urisedes võõrale.

Vasjka tõusis püsti ja sirutas end. Ta ringutas tugevaid käsi, kehtas õlgu ja suges sõrmedega läbi musta habeme.

Minutiks varjas endaga päikese, nii suur oli.

Siis käärtas:

„Kas Jarõk on siin?“

Vanaisa tuli alandlikult kummardades.

„Ästu sisse, astu sisse, kangelane . . . ole külaliseks, paneme tee keema.“

Soobol ronis küüru tõmbudes tšummi.

Haari vallandas põdrad rakkest ja need käänasid kohe sammalt näppima, ilma et oleksid segunenud võõra karjaga.

Sees vanaisa naeris millegi üle. Tee kees.

„Haari!“

Poiss istus tusasena tule ääre, ei vaadanud punanäolise Vasja poolegi. See kergitas kulme pilusilmade kohal ja küsis viltusui:

„Kas su poiss ikka veel ei austa Vasjka Soobolit! Ikka kipub venelaste poole, samojedi ei salli?“

Vanaisa vaikis.

Vasjka rüüpas teed, pani tassi maha ja pühkis higist laupa käega.

„Nõnda on, vanaisa. Ma ajan inimesi kokku luiki ajama. Räägitakse, et Verno järve kohal lendavat udusulgi. Sa oled parim eestvedaja, Jarõk, sina pead juhtima.“

Vanaisa naeris meelitatult, kuid tõrjus siiski soonise käega.

„Mis sa nüüd! Ma olen juba vana . . . See on juba sinu asi.“

Haari oli vihane.

„Vaata, või ajab inimesi kokku . . . eks ta ole! Sellepärast ta siin käibki. Otsib nahku, paremaid emapõtru ja vaskaid, punanäoline kurivaim . . .“

Vasjka Soobolil hakkas palav. Ta võttis ülikuue seljast ja vallandas särgi kaeluse. Hoidis auravat teetassi käes.

Korraga pistis Metsik pää ukseavausse. Ta puristas tasa, pööris pää Haari poole ja tõukas Soobolit haralise sarvega. Tass kukkus Vasjka käest, palav tee niisutas jalgu. Tassikillud kõlksusid.

Vasjka Soobol kargas kirudes püsti, raputades juustega endale tahma õrtelt kaela, haaras leelt suure kivi ja viskas põtra. Kivi tabas Metsiku põlve. Põder karjatas haledalt ja sööstis longates eemale. Mõöda jalga nõrgus peenike verejuga.

Haari kargas püsti, lendas üle lee ja tõukas mõlema rusikaga Vasjkale vastu õlgu. Vasjka puhtast ootamatusest istus maha, otse tassi kildudele. Haari tagus rusikatega edasi, lämbudes pisaraist ja karjudes hämmeldunud Soobolile otse näkku:

„Kuidas sa tohid! Kuidas tohid Metsikut lüüa? Ma sulle näitan . . . elajas . . . Säh!“

Kuid nüüd vanaisa haaras ta kraest ja tassis tšumist välja. Haari viskles ja karjus. Metsik seisis eemal, hoides viigast jalga kõrgel. Vanaisa võttis rahulikult rihma ja peksis Haari valusasti läbi. Haari kiristas hambaid ja püüdis vanaisa kätt hammustada, kuid sellest ei tulnud midagi.

Lõpuks vanaisa käest pääsnud, Haari unustas kohe peksu ja jooksis Metsiku juure, et ta jalgu vaadata. Põlv oli paistes ja jooksis verd. Haari kiskus tüki särgi küljest ja sidus haava tugevasti kinni. Metsik laskus võimsaid sarvi kõigutades sambale, Haari heitis ta kõrvale ja silitas pikka karvast pääd.

Sees karjus ja kehtas vihane Vasjka Soobol.

„Sa oled tõesti vanaks jäänud, Jarök! Oled poisi niisuguseks lasknud minna, et tükib inimestele näruse põdra pärast kallale.“

Vanaisa kummardus maani, anudes Soobolit mitte vihastuda.

Lõpuks Soobol rahustus ja võttis uue tassi teed.

Kuid Haari uinus põdra sooja külje kõrval magama.

Kui ta ärkas, soigusid järvel juba öölinnud, päevalindude kära oli vaikinud.

Lähenes õhtu.

Vasjka rakendas põtru ja kõneles vanaisale.

„Kolme päeva pärast läheme luiki ajama. Ja siis, Jarök, märgi ära need põdrad ja vasikad, kelle mulle müüid — viiskümmend tükki. Näe, kuidas su metskass,“ Vasjka näitas pääga Haari poole, „vahib. Ega ma midagi ei varasta! Ja siis sa võiksid pääle kauba valge vasika anda, ega ma sult esimest korda kümnete kaupa ei osta.“

Vanaisa noogutas vaikides pääga. Tal oli üksainus valge vasikas terve karja kohta.

Vasjka tõmbas jalad saani ja viipas horeiga.

„Oi-hoo!“

Juhtpõder liikus paigast ja teised järgnesid talle.

Vantja kortsutas kulme, kuuldes kaubast. Ta urises, vaadates Metsiku jalga.

„Jah, küll ta teab, anna talle aga valge vasikas! Aga et ta parima pulli sandiks löi, see pole midagi, ega? Seda võib? Hunt! Päris hunt.“

V. Imed.

Haari ja Oljka said iga õhtu mäel kokku.

Päeval mõlemad olid kibedasti ametis. Sääskede asemele tulid väikesed kihud, kes surusid paksude parvedena karjade kohal, ja põdrad olid rahutud. Terve aeg oli vaja teraselt karja järgi valvata. Vaevajaist piiratud põdrad võisid iga minut laiali joosta. Vanaisa, Vantja ja Haari jooksid terve päeva tundras, lingud peos. Kui poleks olnud häid koeri, nad kolmekesi ei oleks karjaga hakkama saanud.

Õhtuti tundras külmas juba. Torkiv härmatis kattis rohtu ja sammalt. Karjased tõmbasid karusnahksed rõivad selga. Kihud kadusid, põdrad rahunesid. Siis Vantja laskis Haari minna.

Kuid Oljkal tuli oma kodus terve majapidamine korras hoida. Ta terve päeva oli tegevuses, tegi sööki, pesi, nõelus, kandis vett, palmis linge. Mäele tuli väsinuna ja roidununa, kuid naeris rõõmsalt nagu ikka. Ta ei olnud ka puhkuse ajal tööta: kord hakkas uuesti murakaid korjama, mis nüüd pääle öökülmi olid veel magusamad, teinekord tõi kaasa nahaääri ja hakkas neist kaunistisi välja õmblema.

Ükskord õhtul ta istus Haari kõrvale ja pistis tähtsa näoga käe põue.

„Vaata, ma näitan sulle imet!“

Ta tõi kirjuks värvitud raamatu nähtavale.

Haari silmad hakkasid särama.

„Millest selles kirjutatakse! Näita!“

„See?“ Oljka kummardus raamatu kohale ja hakkas sõrmeaga mööda tähti vedama.

„K-u-i-d-a-s k-e-e-g-i s-õ-i-d-a-b.“

Haari tardus.

„Mis sa? Sa loed? Vene keeli?“

Oljka vaatas talle ülalt alla.

„Jah! Ma oskan lugeda!“

„Kes sind õpetas?“

„Vend. Hiiob.“

„Kas tema oskab?“ Haari imestas ikka enam ja enam.

„Ta oskab kõik!“ ütles Oljka uhkelt. „Ta käis koolis Habarovos. Ta on kõiki raamatuid maailmas lugenud.“

„Noo?“

„Ja ta...“ Oljka peatus ja hoopis põrutas Haarit: „ta igapäev peseb end veega!.. Kõik näo ja käed, näed siia saadik...“

Oljka kääris varuka küünarnukini üles.

„Noo? Ja tal pole külm?“

„Ei,“ vastas Oljka hooletult. „Ta ütleb, et nõnda peab alati pesema. Ma hakkam kah pesema.“

„Kus ta nüüd on?“

„Teenistuses, kutsariks. Varsti me hakkame põtru müüma, siis ta tuleb, toob agendi siia. Ta kinkiski mulle raamatu. Vaata kui ilus see on.“

Oljka pööris lehekülje. Ümarikel, helesiniseil laineil ujus kõrge valge aurik. Korstnast kerkis suits.

„Äu-aurik,“ luges Oljka.

Ja edasi tulid otse imed. Siin oli rõõgatute purjedega laevu, majalaiusi saane, kuival maal sõitev aurik, kullatud vankreid, rõngaskaelseid ratsahobuseid, sabad laiali.

Oljka pööris viimse lehekülje ja Haari kargas püsti.

„Vaata, Oljka! Meie! Just nagu meie!“

Valgel raamatulehel sõitis kerge saan, kolm põtra ees.

Oljka oli ka rõõmus.

„See olen mina, ja see sääl taga oled sina.“

„Vaata aga! Põtru juhin mina, aga sina oled naisterahvas ja istud taga.“

Oljka läks mossi, kuid Haari ei märganudki seda.

„Vahi, Oljka, kuidas tal horei käes on! Ta on loll, ajabsaani kummuli.“

Oljka kummardus uuesti raamatu kohta.

Oli juba öö, kui Haari tuli koju. Koerad magasid kerra tõmbunult. Kuid vanaisa ja Vantja olid veel ülal ja suitsetasid haisvaid piipe.

Haari võttis plekk-kopsiku, ammandas vett ämbrist, valas seda endale ettevaatlikult pihku ja tõmbas märja peoga üle parema põse.

Vantja ja vanaisa mõlemad võtsid piibu suust ja vahtisid teda hämmastunult.

Haari pühkis ka vasakut põske.

„Va-ata!“ tegi Vantja ja pistis piibu jälle suhu.

„Põrunud!“ urises vanaisa. „Tahad end ära külmetada?“

Haari keris vaikides särgisaba üles ja pühkis näo kui-vaks. Põskedele jäid mustad viirud.

„Tore poiss!“ naeris Vantja.

Vanaisa sülitas vaikides.

VI. Valgeid udusulgi lendleb järve kohal.

Oli veel öö, kui vanaisa äratas Haari.

Nad riietusid kiiresti, kiiresti rakendasid põdrad parima saani ette, võtsid püssid, kotid, malakad ja sõitsid Verko järve ääre. Maa oli härmatunud ja saan libises hääletult ja kergelt.

Juba mustas järv eespool.

Vanaisa laskis põdrad aeglaselt sörkida ja korraldas koormat, et asjad ei koliseks.

Igast küljest järvele lähenesid samasugused saanid, mis jahipiirkonnas liikusid hääletult.

Nõnda haarati järv tiheda rõngana.

Rutati, et haned ei kuuleks inimeste lähenemist ega poeks ära tihedaisse kõrkjaisse, kus neid ei leiaks inimesed ega koerad.

Linnud sulivad enne sügisest rännakut ning nende paljad tiivad on abitud ja nõrgad ega suuda õhku tõsta rasket, rasvunud keha.

Kütid peatasid põdrad enne kõrkjate juure jõudmist. Võeti püssid ning malakad ja liiguti kahekordses ringis vee poole. Esimeses ringis olid poisid. Nad pidid vee ääres istudes linde tagasi järvele peletama. Teises ringis asusid laskurid.

Haari hiilis läbi tihniku, püüdes mitte solistada vees. Ta jäi seisma üsna kalda ääre, õhukese kõrkjaseina taha.

„Oi-hoo!“

Märguande pääle kõik poisid kargasid püsti ja hakkasid karjuma. Metshaned, luiged ja pardid hakkasid järvel lendlema, pekstes abitult paljaste tiibadega. Nad tükkisid kuivale, kuid poisid tapsid neid malakatega, ajasid tagasi vette. Mõned haarasid paljaste kätega pikad kaelad ja käenasid pääd otsast.

Püssimehed lasksid paugu paugu järgi. Vesi punas verest. Valgeid udusulgi hõljus nagu udu õhus, laskus kõrkjaile, riideile, kätele. Palju hanesid siiski jõudis kaldale pugeda ja kõrkjatihnikusse peituda. Teised sööstlesid hullunuina järvel siia-sinna ja püüdsid sukelduda, kuid mõned lihtsalt sirutasid tiivad veele laiali ja püsisid liikumatuina, kael kõveras, rumal pää vee all.

Mõnes kohas lükati lootsikud vette: kütid korjasid saaki. Kuna laskmise ajal kuuldus Jarõki hääl, mis andis käsklusi, kuuldus nüüd juba Vasjka Sooboli vali kisa:

„Mis sa vahid! . . . Korja! Kuhu ta ujus? . . . Võta, võta! . . . Näed sää!, elus veel! . . . Kääna kael, mis sa haavleid raiskad!“

„Küll nüüd laulab,“ mõtles Haari tigidalt. „Äga ise ei oskagi lasta . . . Kümnest korrast laseb seitse mööda. Tema oskab ainult kive loopida.“

Haari vaatles vihaselt Soobolit.

Äkki röögatu, rasvane luik sööstis mustade jalgadega sibades kaldale ja püüdis kõrkjaisse pugeda. Haari astus talle vastu ja viipas malakaga. Luik tõmbus küüru. Haari kaotas tasakaalu ja kukkus. Siis luik kargas talle selga ja tigidalt oma kurguhäälel karjudes lõi talle nokaga näkku. Haari püü-

dis end püsti ajada, kuid luik tagus teda sooniste tiibadega, sõtkus tugevate jalgadega ning nokkis kaela, nägu ja käsi. Haari püüdis oma silmi kaitsta, ta näolt juba voolas veri. „Vanaisa, vanaisa!“ karjus ta meeleheitel.

Sellest kisast luik vihastus veel enam. Siis kargas läbi kõrkjate Jarõk kaldale. Ta haaras püssi, kuid, nähtavasti kartes Haarit haavata, viskas püssi maha ja võttis jahinoa. Ta heitis jalahoobiga luige poisilt. Luik püüdis põgeneda, kuid vanaisa haaras väänleva kaela ja löikas noaga läbi.

„Vägev loom!“ ütles vanaisa, kaaludes luike käes.

Kütid hakkasid koju minema. Saanides lebasid täistuubitud kotid. Kõlasid laulud. Pühiti püssirohust nõgistunud nägusid ja verest leemendavaid käsi. Kottidel ja põtrade karvadel hõljusid tuules kerged udusuled.

Soobol hõõrus rõõmsalt käsi.

„Kas ma ei korraldanud teile alles jahti, vennad? Kus on ikka saaki! Vaat, niisugune olen mina, mina mõtlen alati, kuidas kõigile kasu tuua.“

Haari nägu oli täis vorpe ja muhke.

VII. Haari soojendab katelt.

Haari ootas Oljkat. See tuli hingeldades ega istunudki ta kõrvale.

„Hiiob tuli. Jättis agendi naabrite juure ja tuli meile. Tõi saia, raamatu . . . Ja roosa seebi, niisuguse lõhnava! . . .“

„Eks sa istu, Oljka.“

„Ei . . . Ma jooksen koju. Hiiob räägib, et sõidab praegu teile. Tahtvat sinu vanaisaga kokku saada.“

„Noo?“ Haari tõusis püsti. „Siis ma lähen ka koju.“

„Jookse ruttu, ta sõidab põtradega, jõuab ruttu . . .“

Haari jooksis mäest alla. Ta ei öelnud vanaisale midagi, kuid istus tšumi ette ega liikunud Vantja hüüete päälegi paigast. Vanaisa voolis püssirohu nõu põdrasarvest, nikerdas sellele keerukaid kaunistisi. Haari vahtis üksisilmi tundrasse. Kaugel hakkas sõitja paistma. Vanaisa vaatas käre alt. Uuris.

„Keegi tuleb. Külaline lävel, tee tulel. Viska laaste tulele, Haari.“

Haari ei kannatanud enam välja.

„See on Oljka vend, vanaisa, siit naabrusest.“

Ta õpetas Oljka lugema... Tõi lõhnavat seepi... Ta on kõiki raamatuid maailmas lugenud... Ta veab agenti.

„Ä-a...“ venitas vanaisa, „kustuta tuli ära, poiss, pole vaja asjata laaste kõrvetada“.

Tugev noormees kargas saanist, lükkas pasliku pääst ja astus vanaisa juure.

„Tere, naaber.“

Vanaisa ei tõstnud silmi.

„Kes sa oled?“ päris ta karmilt.

„Ma olen Hatansõ Semjoni poeg.“

„Ah nii,“ pehmenes vanaisa. „Istu. Ole külaline. Haari, keeda teed.“

„Mul oli sinu juure asja, vanaisa Jarõk.“

„Lase kuulda.“

„Vaata, vanaisa, asi on nii... Meil tundras sõtkutakse asjata sammalt. Söödetakse kaks korda aastas üks koht paljaks. Ei lasta sammalt kasvada, raisatakse loomatoitu.“

„Õigus küll, pole mingisugust korda.“

„Varsti tuleb aeg, kus põtradel pole midagi võtta.“

„Nõnda, nõnda, poeg. Kas tee juba keeb, Haari?“

„Peab tundras korra sisse seadma, vanaisa. Et igaüks teaks, kuhu ta võib karja ajada ja kus sammal peab kasvama.“

„Nii, nii...“ Vanaisa, lõpuks, jättis püssirohusarve.

„Sellepärast me arvasime, et peaks tundrasse korra looma, peaks samojedi volikogu valima...“

„Volikogu?“ vanaisa kerkis. „Kes selle välja mõttes?“

„Meie...“

„Aga kellel siis nüüd neid volikogusid on?“

„Kõigil...“

„Kellel kõigil?“

„Noh, sürjalastel... venelastel...“

„Venelastel? Haari, mis sa tulest põletad? Tahad tulekahju teha? Kustuta ära, väänkael. Mis puhul sa seda teed keedad? Ah nii, või venelastel? Aga mis ajast venelane soovib samojedile hääd? Sa oled Hatansõ Semjoni poeg, aga oled vist unustanud kuidas urjäänik su isal silma pääst löi?“

„Jah, aga...“

„Ja kes võttis mu põdrad?“

„Aga need olid teised venelased. Nüüd on teised ajad ja teised kombed. Nüüd maksetakse nahkade eest hästi. Ja nüüd enam ei pekseta.“

„Noh, sa ära laula mulle oma laulu, venelane vaatab aga, kuidas saaks samojedi naha nülvida.“

„Jah, aga . . .“

Kuid vanaisa tõusis istumast.

„Su põdrad jooksevad väga hästi, poiss. Siia poole tulid nad küll hästi lase ma nüüd vaatan kuidas nad kojupoole lähevad. Säh, siin on horei ja ohjad, söida nüüd meilt kauge-male.“

Poiss punastus, kargas ühe hüppega saani ja sõitis minema.

Vanaisa torises veel hulk aega tagantjärele. Ja uut saani lähenemas nähes sülitas vihaselt.

„Kes kurivaim sääl jälle tuleb?“

Kuid tundes ära juhtpõdras Kirka, naeris rõõmsalt:

„Soobol! Haari, puhu tuli põlema.“

Vasjka küsis kiiresti, teretamata:

„Kas Hatansõ poiss oli siin?“

„Oli . . .“

„Noh, ja?“

„Ajasin ära.“

„Asjatu, Jarõk, päris asjata.“

Vasjka istus maha ja pani vanaisa istuma.

„Kas tead, mis ma ütlen, Jarõk: me peame valima samojedi volikogu. Siis on oma valitsus. Ainult et peame ettevaatlikult valima.“

Vasjka sosistas vanaisale midagi kõrva.

„Nii, nii,“ kinnitas vanaisa.

Vasjka kõvendas uuesti häält. Karja poolt lähenes Vantja.

„Keda valida? Muidugi mitte mõnd puupaljast. On tal aga sadakond põtra, siis tal pole samblast muretki, saab igalpool läbi. Teised tehku, mis tahavad. Aga kui kellelgi on tuhat või enam põtra, siis see peab endast ja ka teistest mõtlema.“

Vantja tuli lähemale. Soobol jatkas, ilma et oleks tema poole vaadanudki.

„Niisamuti on karjastega . . . Kellel pole eluilmas karjast olnud, see ei tea, mis karjasel vaja. Aga kellel on kümme-kond karjaseid, see juba tunneb karjaste hädasid ja tarvidusi.“

Vantja vaatas teda pilkavalt.

„Noh, küll sa oskad laulda! Küll me teame, Soobol, kui vennalik sa oled karjastega. Ega sul muidu ole iga aasta uued karjased.“

Soobol kortsutas kulmu. Vanaisa katkestas Vantja jutu.

„Mine, Vantja, Metsik juba mässab jälle karja hulgas. Haari, kas tee keeb?“

Vanaisa ja Soobol kõnelesid kaua midagi sosinal. Vanamees aina kinnitas:

„Seda võib, jah . . . Küll me teeme. Ära kahtle, Vassiilij.“
Haaril tuli kolm korda teekatlasse vett juure valada.

VIII. Sügisene lahkumine.

Agent käis mööda naabriperesid. Haari kuulis Oljkalt, ta ostvat sadadeviisi põtru, kuid ei andvat nende eest viina ega raha, mille eest saaks viina.

„Vanasti oli nii, et kui oli põtrade tapmine või müük, siis mina, ema ja tädid ei saanudki sinistest muhkudest lahti. Aina nutsime . . . Vasjka Sobol tõi aga viina põtrade eest. Ja meie omad — isa, onud ja vanem vend — jõid ja peksid meid terve kuu. Ainult Hiioob seisis meie eest.“

Haari noogutas kaastundlikult pääga. Talle tulid meele ta omad muhud vanaisa löökidest.

„Tule homme meile. Agent tuleb homme.“

Haari püüdis juba varahommikust saadik minema hiilida, kuid vanaisa otsekui luges ta mõtteid ja ei jätnud teda rahule. Alles keskpäeval ta rõivastus uutesse riidesse, suges habeme ja hüüdis Vantja.

„Ma sõidan ära, Vantja, tundra volikogu valima. Sa katsi siin valmis saada ja vaata poisi järele, et ta ei vedeleks tööta.“

Niipea kui vanaisa saan oli kadunud, pilgutask Vantja poisile kavalalt silma.

„Tahad õpetatud inimesi näha, mis? Noh, mine, mine, küll ma saan üksi hakkama.“

Haari jooksis Oljka poole.

Naabritšumi juure jõudnud, hakkas kartma. Kisa, kära, koerte haukumine ja lingude vihin kostsid kaugele. Joosti, veheldi kätega, püüti põtru. Kari segis hirmunult. Naised lobisesid valjusti ja rõõmsalt.

Oljka märkas Haarit ja jooksis ta juure.

„Tule, lähme vaatame.“

Suurema tšumi juures istus kummulikäänatud ämbril agent. Ta oli samojedi rõivais ja veesaapais. Käed olid tal rakus nagu kõigil põdrakasvatatajail, kuid valge nägu oli põetud ja puhtaks pestud.

Oljka isa ja onu, põdra kinni püüdnud, tõid selle lingu otsas agendi juure. Agent vaatas teda, silitas käega üle karvade ja otsustas mõne sõnaga: „Kõlbab . . . ei kõlba . . . Tapmiseks . . . Eluloomaks . . .“ Hiiob viis põdra kõrvale ja agent kirjutas midagi suurde valgesse raamatusse.

Palju põtru tapeti ta käsul sünsamas. Mõnedel ainult saeti sarved maha.

„Neist tehakse kamme,“ seletas Oljka. „Liha saadetakse võõrale maale. Aga neist ilusaist säääl õmmeldakse kasukaid . . . Nahk olevat hää.“

Tund möödus tunni järgi, ikka toodi uusi põtru.

Lõpuks agent ütles tõustes ja ringutades:

„Noh, tule arvet tegema, Semjon.“

Oljka isa kummardus raamatu kohale. Nad arvutasid, vaidlesid ja kauplesid kaua. Lõpuks Hiiob tõi agendi märguande pääle täislaaditud saani lähemale.

„Näed, nüüd hakatakse kaupu andma,“ sosistas Oljka.

Koormast laoti maha valge ja musta jahu kotte, padrunikarpe, haavli- ja püssirohukotte, teepakke, soola, teravaid nuge, saapaid, kirveid naelu ja lõngu. Mehed vaatlesid kaupu. Prooviti nugade teravust, püssirohu kuivust. Naised seisid kõrval ja vaatasid päält.

„Hei, naised, tulge siia,“ hüüdis Hiiob. „Pudukaup tuleb!“ Naised tormasid lähemale.

Algas kisa ja kiljumine. Hiiobi käest voolas punast, roosat ja sinist sitsi. Pärlid läikisid päikeses ja krõbisesid kompvekid karpides. Naised tülitsesid paelte pärast, igaüks tahtis endale laiemaid ja eredamaid.

Lõpuks kõik rahunesid.

Asjad kaeti kinni ja peideti. Igaüks läks oma jaoga minema.

Kauplemine lõppes.

Haari seisis nähtud rikkusest hämmastununa paigal. Oljka tõmbas teda varukast.

„Vaata, mis mulle anti . . .“

Tal oli tükk seepi ja punase kiviga pross peol.

„Aga raamat?“ küsis Haari pettunult.

„Kohe küsin . . .“

Ta hakkas Hiiobi juure minema, kuid agent kutsus selle enda juure.

„Noh,“ ütles agent, „nüüd on veel Jarõk jäänud, siis võime koju minna.“

„Ei, Jarõki juures pole midagi teha, ta müüs juba kõik Vassili Soobolile. Venelastele ma midagi ei müü, ütleb ta.“

Agendi nägu tumenes.

„Noh, hää küll, ise kahetseb pärast. Aga teile ma enam ei hakka kaupu siia vedama. Tulge ise kauplusse. Annate mulle loomad üle ja valite poest ise, mis tahate.“

„Hüva,“ oli Hatansõ nõus, „nii ongi parem.“

Oljka astus Hiiobi juure.

„Sa lubasid mulle raamatu . . .“

„Lubasin küll, aga unustasin . . . Kas tahad lugeda?“

„Jah . . .“

Hiiob mõtles, kõneles midagi agendiga ja siis kutsus Oljka enda juure.

„Tead mis. tüdruk: sea end valmis ja tule kaasa. Ma viin su kooli.“

Oljka punastas häämeelest, pärast kohmetus. Siis jooksis tšumi oma asju kokku panema.

Isa oli selle sõidu vastu, ema nuttis, kuid agent astus vahele ja varsti Oljka istus saanis.

Haari seisis kõrval ja vaatas tusaselt maha.

„Hääd aega, Haari!“ hüüdis Oljka ja saan liikus paigalt. Haari lonkis koju.

Ta ei jõudnud veel Vantja juure, et talle kõik jutustada, kui juba vanaisa jõudis tagasi.

Ta astus tähtsalt saanist maha ja ütles:

„Vassili Sobol, minu suurim sõber, valiti esimeheks? . . .“

Haari istus maha ja hakkas mõtlema.

Oljka hakkab koolis õppima. Loeb kõik maailma raamatud läbi. Kirjutab vihku ja igapäev peseb käsi küünarnukist saadik.

Kuid tema, Haari, jääb eluajaks siia vanaisa juure, ta ei näe iialgi enam ilusat raamatut ja seepi, ei rohelist ega punast.

IX. Vasjka Sooboli heldus.

Haari ja Vantja ei jõudnud ära oodata, millal lõpuks tuleb Vasjka Soobol, võtab põdrad ja toob kaupu. Tšumis oli elu kehv. Jahu oli üsna vähe veel. Jahukoogid jäid igapäevaga ikka õhemaks ja õhemaks. Vanaisa andis neid jao pärast, jättes suurema jao endale. Haneliha oli juba söödud, tee lõppes. Kalad läksid külmade tulles sügavamaisse kohta-
desse, neid ei saanud enam püüda.

Elati poolnälgides.

Tšumi kohal lendas lõunapoole rändlinde, rasvaseid, nuumatuid. Kuid padroneid oli vähe ja neid oli vaja hoida, sest varsti tuleb metsadest põdraröövel — teravahambane hunt. Vantja saapad olid läbi, vaskkatel tilkus. Elu läks raskeks.

Isegi Metsik ei suutnud teda enam rõõmustada. Põdra põlv ei kasvanud kinni ja ta lonkas ikka tugevamini. Äsjata Vantja pani haavale püssirohtu ja näritud leiba. Äsjata niisutati kolme oja veega, asjata tehti kasetohust korve. Metsik läks ikka kurvemaks ja puristas ikka haledamini, kui puudutati haava.

Õõseti, heites magama asemele jahtunud lee ääre, Haari mõtles sellest, et Vasiili Soobol varsti tuleb kaupadega ning siis saab jälle tulist teed ja süüa niipalju kui tahad.

„Aga, võib olla, et toob raamatugi. Hakkan tähti õppi-
ma nagu Oljka näitas: A nagu hark, O nagu kook,“ unistas Haari.

Lõpuks saabuski ammuoodatud päev.

Vasjka Soobol tuli loomade järele. Ta saan oli kaetud riidega ja Haari sulges silmad, oodates, et selle alt tulevad nähtavale samasugused imed nagu agendi saanist.

Vasjka valis viiskümmend parimat põtra välja. Ta uuris neid hoolikalt, vaatas hambaid. Küsis, kas neil pole olnud sõratõbe. Tuletas vanaisale meele lubadust valge vasika kohta. Vanaisa ohkas, kuid käskis Vantjal vasika tuua.

Vantja oli tusane, ei vaadanud Soobolile otsa, ei rääkinud temaga, täitis vastumeelselt peremehe kärke.

„Noh, ja nüüd teeme arved! Küll ma tõin sulle asju, Jarök, saad mind igavesti tänama. Hää sõbra vastu Vassili Soobol ei ole ihnus!“

Soobol kergitas koorma katet. Haari tõusis kikkivarvule, Vantja tuli lähemale. Soobol tõstis suure vaevaga midagi saanist, ähkis, pöördus ja pani vanaisa ette maha tamme- puust vaadikese.

„Viin!“ ütles ta uhkelt. „Kõige parem kroonu viin.“

Jarõk kummardus vaadi kohta, nuusutas punni juurest, ja ta silmad hakkasid läikima.

„Oi, hää viin on!“

Haari õhkas kibestunult, kuid ootas veel. Vantja vaikus. Kuid vanaisal polnud neist asjadest enam lugu.

Ta kandis vaadikese ettevaatlikult tšumi ja oli kuulda, kuidas ta hakkas punni eest ära lööma.

Soobol pöördus uuesti saani juure. Samblale kukkus jahukott, kolm pakki teed, soolakott, karp püssirohtu, roostetanud kirves, kast naelu... Seda oli veel vähem kui möödunud aastal.

Haari tõmbas hinge.

Ei kirjut siitsi, teravaid nuge, suhkurt, saapaid Vantjale, lõhnavat seepi ega raamatut...

Vantja kaalus küll püssirohtu ja haavleid, kergitades jahukotti ia ütles tigidalt pilgates Soobolile:

„Suur on sinu heldus, Vassiili. Peaks me aga mitte näljast tursuma su helduse tõttu!“

Soobol sisistas:

„Mis sa, mökats, mögised? Kas viin vähe maksis! Puh- tas rahas tuli välja maksta!“

„Vaata ette, Vassiili, sa saad oma jao!“

Vantja pöördus ja läks ära. Soobol ronis tšumi.

Päike-loojenes ja tšumist kõlas joobnute trall ja rõõmus, segane jutt. Vulises viin vaadis, helisesid tassid.

Vasjka sõitis ära. Kari jäi vähemaks. Ja Jarõk jäi vaadi- kese ja tilkuva katlaga, Haari raamatu ja suhkruta, ja Vantja katkiste saabastega.

(Järgneb)

Toimetus: J. Käis, J. Parijõgi, O Luts, H. Oengo-Johanson, M. Nurmik, H. Valma, Th. Brandt. **Vastutav ja tegev toimetaja:** M. Nurmik. **Talitusjuht:** H. Valma. **Välja- andja:** „Tõekoos“. **Toimetus ja talitus:** Tallinna, V. Roosikrantsi 8. **Tellimishind:** aastas 2 kr. 50 s., poolaastas 1 kr. 25 s., üksiknr. 25 s. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.
